„ЗАСТАВА“ излази трипут недељом средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на пола године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец дана . . . . . 1 „

за Србију:
(у сребру)
на годину 120 гроша, на пола године 60 гроша, а на четврт године 30 гроша чар.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по количини врста листа места које заузимају из оваких ситних петит слова, и за сваку врсту плаћа се увек по 6 новчића, а за жиг сваки пут башка по 30 новч.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући под бројем 11 и 12 у дунавској улици.

Рукописи не враћају се назад.

БРОЈ 111. У НОВОМ САДУ, У СРЕДУ 20. СЕПТЕМБРА 1872. ГОДИНА VII

ИЗГЛЕДИ АУСТРО-УГАРСКОГ ГАЗДОВАЊА.

Говорити о потреби уређеног друштва људскога данас, кад су свакоме врло добро познате користи које по појединца отуда истичу, било би по све сувишно. Исто тако сувишан би био труд доказивати, да је потребно, да сваки појединац мора жртвовати нешто свога труда, времена и талента ради одржања уређене заједнице људске. И у једну и у другу потребу сасвим се уживио данашњи век, и као год што свако увиђа користи које му истичу из урређене заједнице државне, тако је свакоме и то јасно, да је дужан од своје стране принети неке жртве опстанку и оснажењу државне заједнице, којој припада. Времена су давно прохујала, кад је то могло бити, у начелу спорно питање.

Чланови сваке државне заједнице данас на чисто су дакле са питањем: дал су дужни један део своје зараде, свог знања и времена жртвовати целини. Они су на чисто са основним замишљајем државне заједнице, и корист коју отуда имају, јасна им је са свим. Они су дакле готови приносити материјалне жртве, да се државна заједница у снази одржава, готови су пролити и крв своју, заложити живот свој у тренутцима, кад тој заједници њиховој припрети каква опасност. О свему томе нема нити може бити данас спора међу паметним људима.

Али о границама докле се може протегнути захтев државне заједнице на појединог члана у потраживању тих жртава, — то је друго питање. Докле допире право заједнице на зараду, на крв и живот појединог члана? Где је међа узајамном односају између целине, заједнице, државе и појединца, члана држављана?

По теорији државни наука, и то питање није више спорно. Шта више, није потребна ни студија државни наука данас, па да се та међа означи. Ма ког грађанина једне државе да човек запита, како мисли о односају своме према државној заједници, добиће одговор, који садржи у себи исту дефиницију, коју о томе и државне науке дају. Грађанин ће рећи, да ће радо дати један део своје зараде државној заједници, да ће је радо животом својим заклањати од опасности ако би наступила, али да опет од заједнице државне као уздарје, као еквиваленат иште, да одговори, према грађанима појединцима, својој основној мисли.

Другим речма, да потпомаже у раду појединаца, да га чува у погледу на његову личност, правне и материјалне интересе његове; једном речи: да потпуно одговори своме позиву, да буде заштитник и помагач појединца грађана, друштва из ког је склопљена.

Ако ћемо ово још пространије разложити, онда ћемо рећи: да грађанин тражи од државе, да му ујемчи делом потпуну слободу његове личности и сигурност интереса његови; да му створи и постави услове што већој продуктивности његове умне и физичке снаге. Тражи у држави уређено, безпристрасно правосудство које ће му делити правду по заслузи али тако брзо, да он не трпи никакве штете ради времена; тражи од државе, да се стара подићи и усавршити услове материјалном благостању појединца. На ту циљ, иште од државе, да сва саобраћајна сретства поште, телеграфе, путове разне врсте као: друмове, железнице, саобраћај рекама и каналима и т. д. подиже, умножава и у добром стању одржава, како би грађанин од производа свог радо што веће користи имао. Захтева од заједнице државне, да се стара у здравственом погледу о целини друштва, и да не ређамо познате ствари рећићемо; да тражи од ње да се потпуно и савестно стара о моралном и материјалном унапређењу грађана у сваком правцу.

Да државна заједница одговори свим захтевима чланова јој, јасно је да јој треба на то сретстава, и та јој чланови драговољно дају. Но мера докле њени захтеви у том погледу могу ићи, не да се обележити ни означити абсолутном цифром, за све подједнако. Граница тога лежи у сразмерици снаге сваког појединца, и не сме се потиснути тако далеко, да је дотични не може сносити. Држава не сме захтевати од грађанина толико, да онај у сљед тога, с дана у дан сиромашнији постаје. У том случају промашена је циљ заједнице, која у себи условљава свестрани развитак појединца а не назадак. Ако би се допустило, да држава претовари појединог јој члана захтевима, морала би за кратко време доћи дотле, да са истима са свим престане, по што би дотични са свим пропао, и извор њених захтева морао би се са свим засушити. По томе дакле држава може само толику жртву захтевати од појединца, колику он може поднети а да притом још напредовати може у плодовима свога труда. Ни сав проценат чистог доходка, ког грађанин од свог труда добија, несме држава узимати, јер би у том случају наступила стагнација, што је већ против циљи ради које је државна заједница поникла; у толико мање сме дакле тражити од њега и један део капитала, јер је у овој прилици, пропаст појединца извесна, и њеним изворима крај — дакле и њена сопствена пропаст.

Нема сумње, да држава као таква, не може одговорити свима захтевима својих чланова, а да их не претовари теретима, које од њих тражи у тој циљи. Да нема ни једне државе на свету тако уређене, да нам може за доказ служити, па опет не би о томе могло бити сумње. Здрав разум и површтан рачун, показали би, да је могућно, и да се учини у једној држави све што грађани с правом од ње ишчекују, и да њима не падне то на велики терет. Шо ми имамо позитивни примера. Ту је савез северо-американски држава, ту Швајцарска, ту је Белгија, Хановеранска и т. д.. које све више мање примером показују, да држава може постојати и развијати се, , а да то држављанима тешко не падне; шта више баш те државе показују, да се само у том случају напредовати и може, ако држава са што мање терета за појединца, што већма одговара своме задатку према држављанима. Заиста се може као правило истаћи, да је она напредна и срећна држава, која услове благостања својим држављанима множи и усавршава, а са што мањим жртвама појединаца, и мерило снаге једне државе лежи видљиво у најкраћем облику изложено у државном — буџету.

А како стоји са Аустро-Угарском у том погледу?

Ту готово не треба речи рећи; јер свако осећа упитно стање ове државе. Овде је по богу начело: да се све ради натрашке; све противно од онога, што се у срећним државама збива. Годишњи буџет расте тако рапидно из једне у другу годину да је већ големо чудо, како се још може сносити. Цифре, које нам изнесоше дотични министри, страховите су.

Да оставимо на страну буџет Угарске, који врља дефицит, док овамо становиштво у маси пропада, него само да погледамо заједнички буџет у главним ставовима. Министарство спољни послова захтева ове године скоро два милијона више него што је лане искало, тако да само оно сад тражи 4,340.775 форината, дочим је лане имало 2,249.420 фор. Ратно министарство захтева ове године 113,899.065 фор. дочим је лане потрошило 97,678.863 ф.; ове године дакле више 6,220.202 фор.

То су само две ставке из грдног предрачуна, ал су довољне да покажу како стојимо. Држава непрестано захтева више, а држављани непрестано иду у назадак. Плодне њиве преображене су у баруштине и глиб, путеви никакви, и што их има бољих, то су ретки и не подмирују ни близу потребе већег дела. Од куда ће грађани извадити толику порезу, какву условљавају горње потребе, државне. И то су још све таке потребе од којих грађанство нема никакве користи непосредне. Ма се колико арчило на трошкове у ресорту, подручју министра спољни послова, ма колико ишло на издржавање војске, правосудство ће у земљи бити према значају ког треба да има, равно нули; лична сигурност празан појам, саобраћајна сретства гола жеља и лепи снови. Из тих жртава, које становништво приноси спољним пословима и ратној опреми, нити ће се створити услови за материјални ни за морални развој државе. Путеви неће бити бољи, индустрија се неће дићи, промет се неће увећати. Све што се увећава овде то су само издатци, које грађани морају да сносе, а нико се не стара да им помогне и изворе отворити, од куд се ти издатци црпе.

Како стојимо са изворима благостања земаљског познато је, а споменусмо већ потопљене њиве, запуштену трговину, хрђава саобраћајна сретства у земљи, која свак познаје из искуства, Према нехату државе и лошим годинама, становништво на све стране сиромаши, пропада. А захтеви државе расту у страховитој размерици. Год. 1866 беше држава несрећном спољном политиком уплетена у крвав рат. Те је год. буџет ратног министарства износио 83,267.533 ф. год. 1870. 90,940.852 фор. године 1871. 97,678.863 ф. а данас министарство ратно захтева 113,899.065 форината, поред свега уверавања о миру, који је ујемчен састанком трију царева у Берлину!

Какав је то мир, и није ли све једно у таковим околностима, а било мира а не било!?

Кад погледамо све што се збива у овој држави, ми видимо, где се начело самог опстанка државе изопачило. У унутарњој политици обе владе у овој двострукој држави не огледа се ни мало основна замисао постанка и опстанка државног. Не види се да је држава постала у корист појединца, него изгледа, као да је појединац поникао ради државе. Са свим обратна теорија.

Али онако ће јој све обратно и ићи за руком, како се ради. Политици аустро-угарски државника служи лаж за подлогу. Државници уверавају становништво о миру, а ратни буџет гута сву привреду; они булазне о напретку земље, а становништво, у маси пропада, и ми имамо изгледа, ако овако потраје, да ће за неколико година наступити тренутак, кад се неће моћи буџет ни стављати; неће бити никога, ко ће моћи цифрама у њему дати стварног облика, јер је држава давно и давно већ прешла границу оног одношаја са својим држављанима, којег природа његова собом доноси. Аустро-Угарска срља не само финансијалном банкротству, него коначном распаду своме на сусрет.

Можда ће мо још коју рећи нарочито на буџет министра спољни послова. За сад завршујемо с тим: да је данашњи владавински систем у обе половине као и заједничка политика ове државе, гробар који јој копа гробницу са највећом брзином, али и са свим сигурно и ладнокрвно. Ми ћемо као појединци, још и већма осећати последице данашњег стања и државнички планова бечке и пештанске господе, али као народ, можемо не само равнодушно, него можда још и са неким задовољством гледати то газдовање. Пре пет година још, није цела држава млого више трошила, од онога, колико данас једна половина потребује. А за то време не само да се нису удвостручили извори доходцима, него су местимице сасвим засушени.

Ту је за сваког јасно, какав резултат мора из оваког рачуна изићи. —е—

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

Под насловом: Шта хоће Буњевци и Шокци? доносе „Буњевачке и шокачке новине“ овај чланак:

„Од како се задњег полувека узтрајно развија животно питање народности, од тада се и најмањи народићи отресају дубока сна и оживели помаљају на континенту земље ладне. Већи су изазвали мање, а ови, разштркани, једним језиком удружени, данас сачинили многу јаку државу, о којој никад не бијаше ни помисла.

Савколики род човечански, делећи се у три огромна народна табора: славенски, германски и романски, тражи си под чадором неба дињем далека вилајета што више суродника. Па тако ево видимо сродна колена тих табора свако под својом заставом; сам Славен, разастрт по свој божјој земљи, да не прикупља витешки славјанида под тробојну заставу вековита Славе мајке?

Једино је на свету колено арпадско, стиснуто у границе данашње Угарске, које броји једва пет милијона душа, а нема на земљи изван ти граница нигде сукрвна сродника.

Листови штампе и његова језика, ослањајућа се понајвише на гркштини и славенштини, чуде се и буњевачко-шокачком подигнућу у Угарској, па нас у свој напраситости недавно питају: та шта ће те још и ви Буњевци и Шокци у колу мађарског ареопага?

Питање ово не зародисмо ми, већ кривда нам нанешена; неизумесмо ми, већ народност нам оштећена.

Нестало је Краљевића Марка, нема више Сибињанин Јанка; над Гундулићем и Качићем заклопио се ладни гроб, — но њихова јунаштва и песништва с небројеним јунацима и песницима славенским живиће у храбрим срцима и душама нашим док је Бога, Душанова и Крешимирова рода. А о чврсте стене јуначки нам груди, ко о црне стене јужних витезова, пре ће се скршити пакленске силе, него ли ми више премахнути ово важно питање.

Мак на конац, — да се одужимо зналичности својих суграђана, јавно велимо:

Вами дорасли као народ ми хоћемо обезбеђену подпуну своју народност. — У свему и по свему хоћемо у цркви, школи, сабору, судачкој соби и свим јавним пословима наш материнski југославенски језик. — Као слободан држави и краљевини служећи народ, ми хоћемо с мађарским народом грађанску подпуну равноправност и једнакост. — Ми хоћемо да бабо унука позна, да наше остане наше, да се од кормила немити, негњечи, непрети и несвети, већ истином и правицом греде. — Ми хоћемо своје обичаје, своје коло, своје песме, своје гуке, свога Бога, свога Марка и својег туцака. Буди наша весела ћуд и живо срце; једро грло и сладак пој младежи наше, да звоне пољане наше, одјекује дрвље и камење наше, да се звуком нашега гласа задахне милиње земље божије — од Епира до татрански гора, од Адрије до Црнога мора.

То нам је воља, то и изведење; а који нам то право прече, невидили своје среће!

Погледајте од граница аустријски дуж словенски земаља унутарње круне Стефанове, славенски се роји рој чак до брзе Драве, одатле дуж ње до Оршаве, па од Романије до карпатски висина, непредобиво гледајте јато словенски соколова, што-но вам с четир милијона Словака, и у срцу Угорије, и по свој круновини разплођени славенски јунака коло непобједимо у одлучној снази гледа брк у брк. Па кад је пребројите, кад им силу промерите, онда савестно рачунајте ви славождери 19. века. А дотле пустите на миру Буњевца и Шокца, кад се подиже на скромном дому свом; јер он ће и онако сегнути братску руку, која славенском моћи обухваћа тамну звезду свемира, што ју земљом зовемо!“...

Југославенска коресподенција доноси један чланак под насловом „Дуализам у бројеви“ који овако гласи:

„Бројеви владају светом — тако вели једна статистичарска пословица, а то ће простије рећи: бројеви показују, како се светом влада. Ми вадимо ове бројеве, што ниже долазе из једних новина државоправне опозиције у Чешкој, и с тога, мислимо није нужно, додавати им каква год разјашњења и коментара.

Док је оно била савокупка управа финанцијска и радња на једном јединoм месту усредсређена — износио је издатак целокупне царевине, па то још оне ратне године 1866 свега 531,273.881 фор, и од те суме био је прорачун (буџе) војнога министра 96,588.981 фор. Године друге по томе, за владавине Белкредијеве, потребе су државне изискивале на 433,896.000 фор. а од тога ишло је 81,158.000 на прорачун војни.

А године друге после тога, као што знамо уведоше дуализам (поделише царевину на двоје) а тиме и тројако газдовање државно: *заједничко, цислајтанско и транслајтанско.* Трошкови Цислајтаније (Аустрије итд.) испадаху, од кад се уведе тај дуализам, ево овако: године 1868 на 322,230.526 фор; године 1869: 299,326.672 фор; године 1870: 32,739.254 фор; а године 1872: 345,000.000 фор, не рачунећи овамо и оне суме, што тек накнадно ваља оправдати.

Заједнички прорачун, како га делегације углављиваху, износио је 1869 године: 93,000.000 фор.; 1870 год: 91,400.000 фор,; 1871 год.: 103.910.535 форинти — а ове године, како се већ зна, биће 1 20,166.777 фор. од које суме пада на Цислајтанску

84 милијуна фор, — Заједнички војни министар искао је 1869 године 83,267.533 фор, 1870 године 90.940.852 фор. 1871 год. 97.678.863 фор. Ове године пак, где са сви страна трубе васионске трубе мир; где гроф Андраши — тај див-громовник са Теребеша, што држи судбине свега света у своји шака и веледушно стоји добар за мир и напредак и за две године дана, данас војни министар искаше испрва 137 милијуна дакле за 40 милијона више, нег прошле године. Истина, мађарски листови јавише с бубњавом у тимпане и дувањем у рогове, како војни министар *Кун*, јер се мудрац са Теребеша умеша, није могао да продре са својим захтевањем у већу министарском — али крај свег тога имамо ми ове године, ма да је по милости берлинској мир гарантован, прорачун војни од 109,939.840 фор., дакле за пуних 12 милијона више него-ли прошле године.

Ком је пак познато, како које министарство, кад свој буџет склапа већ унапред на свашта на ум узима, што ће се можда збрисати — тај ће само умети потпуно оценити, шта вреди Андрашјиево редуковање (смањивање) поменутога прорачуна. Пуних 12 милијуна иште данас војни министар више неголи прошле године, па при свем том тешко да ће то довољно бити, *да нас бар поштеди, да не морамо очима гледати адраповце и босоноге резервисте* (момке што су у резерви) *а који по свој прилици треба да нам пред очи бајаги демонструју, како је армада за рат способна!!*

Узмимо још једаред све ово на ракам. За Белкредија потребе целокупне царевине износише 433 милијуна фор; данас пак треба сама самцита Цислитавска — кад у њене потребе урачунамо и квоту за ствари заједничке — ни мање ни више него баш 429 милијуна фор. то јест: **данас треба една „половина државе“ само за 4 милијуна форината мање, нег што је пре пет година читава царевина потрошила.**

Па реци ти сад, да нисмо ти ми срећни: за ратне године 1866 стајала нас војска 96 милијуна; а данас кад нам са свих страна гучу голубовм мир, стаје нас армада само 110 милијуна! Трошак на домобранце — добро узми на ум — није овамо ни урачунан.

Ето тако ти изгледа дуализам у бројеви. —

АДРЕСА САБОРНИКА НАРОДНОСНЕ СТРАНКЕ,

(поднета у уг. сабору 12. септ. о. г.)

Ваше царско и краљевско Величаство!

(Наставак)

Судство по свом устројству, и по својој зависности од административне власти у обште не даје јемства за самосталност и независност; политика игра осетљиву улогу на ваги правде; због тога и због немоћи судова спрам органа административне власти, лична слобода и сигурност, част и мир грађана и породица постају без зазора и одговорности жртвом политике.

Средства комуникације највећа су полуга материјалном, а посредно и духовном развитку народа и процветању државе. У том погледу обште је позната ствар, да се радило без сваке системе, великим делом и без обзира на обште добро, него са обзиром на породичне и друге спекулативне интересе. Јавно мишлење у том је сложно, да су многе жељезничке пруге грађене по фамилијарним интересима, и да је при концесијама спекулација и корупција велику улогу играла.

Познато је, да су добри путови услов, да жељезнице доносе народно-економне и финанцијске користи. Међутим док се жељезнице по горњим обзирима градиле, путови не само да нису грађени, него су запуштани и онде, где их је било. Система владавине, која је централисала где не треба, оставила је путове, који највише плана и концентрације требају, муниципијама, и то онда, кад ове нису имале своје благајне. Доњи предели, нарочито Бачка и Банат дају у том погледу најжалоснији призор.

Што се финансије тиче, ту је неправичан сустав пореза и данка, који је за време абсолутизма постојао, остао исти, шта више у нечем као у начину побирања, обратио се на горе; количина јавног терета од године до године расте, и опет ма да су времена мирна, и године, изузимајући поједине године и пределе поспешне биле, дефицит сваке године не само да не избива, него и расте. Буџет пак, који је пре десетак година за целу монархију довољан био, сад није довољан за земље и саме уг. круне.

И сад у престолној беседи влада Вашег Величаства за идућу законодавну перијоду не обећава друге реформе на финансијском пољу, него које се односе на саразмернији разрез данка, а нема ни помена о поправци сами врста пореза, о укидању државног монопола у погледу дувана.

Дух времена, правда и потреба изискују с једне стране, да се на место разни данака уведе једини правични порез прогресивне доходарине, с друге пак стране, да се ограниче издатци на непроизводне сврхе, нарочито на млогу стојећу војску и небројене чиновнике, и да се отворе државни извори за осигурање рада и кредита онима раденима и раденичким задругама, које су друштвени односаји ставили у стање немоћи спрам конкуренције капитала.

У престолној беседи напомињу се као важнији поједини задатци овога сабора: преустројство горњег дома, преиначење изборног реда и закона о преси.

Што се првога тиче, то изповедамо, да не увиђамо потребу горњег дома у уставној земљи са парламентарном владавином. Сигурност од пренагљености довољна је, која лежи не само у прерогативи санкције, него и разпуста сабора и апела на народ од стране круне. Горња кућа изгубила је услове политичног сталежкога значаја свога, и слаба, да у ванредним околностима буде бедем противу духа времена или струје страсти, могла би у редовном течају ствари загатити реку напредка, и тим изазвати опасности, противу који се на страну меће.

И ми желимо поправку изборног закона, али не само у смислу поредка, него и у смислу демократичне слободе, и зато очекујемо предлог основан на обштем праву гласања.

Што се пресе тиче, то признајемо, да постојећи закон има мана, које би путем новела исправити ваљало, и донде, док обште кривични законик не ступи у живот, али не можемо прећутати, да је наука новијег законодавства противна особеним преским законима и судовима, и да је желити, да у изглед стављени општи кривични законик донесе определења и за преске преступе по обште кривично-правним начелима, и преса да буде слободна од свију превентивни мера.

На послетку са сажаљењем опажамо, да престолна беседа не ставља у изглед још и данас оскудевајуће законе о праву удружења и слободни састанака, који се закони у свакој уставној земљи сматрају као основна права грађанске, и основна јемства политичне слободе. Исто тако нема још позитивни закона о јемствима личне слободе и сигурности, о осигурању тајне писама и ујамчењу кућевног права.

Ми сматрамо за задатак идућег сабора, да ће и у том погледу целисходне установе и законе донети.

Но и осим унутарњи политични питања има још и таки нерешени питања, која су државоправне природе, или која са државоправним питањима у тесној свези стоје.

Међу овима у првом реду долази питање о државоправном положају краљевине Далмације, Хрватске и Славоније, и њином одношају према Угарској.

Народ у краљевинама Хрватској и Славонији изразио је двапуташњим изборима за хрватски сабор, да је незадовољан са онаким решењем тога питања, као што га је год. 1868 по октроисаном слободном и изборном реду састављени сабор углавио.

Ми се радујемо, да је Ваше Величаство жељи народа на овогодишњем славонско-хрватско земаљском сабору израженој на сусрет изаћи и усљед тога уг. сабор позвати благоизволело, да изашље краљевинску депутацију, која ће се са подобном депутацијом речени краљевина споразумети о ревизији неки тачака чл. XXX. зак. од год. 1868.

Но што нам прво пада у очи, то је, што то приликом у престолној беседи нема помена о краљевини Далмацији коју је уг. сабор у чл. од год. 1868 за саставни део тројне краљевине припознао, и уверење дао, да ће се заузети да се она са Хрватском скопча, што до данас учињено није, и кад се и сад у престолној беседи то питање обилази изгледа да влада Вашег Величаства и у течају ове саборске перијоде не намерава горереченом зак. чланку за доста учинити.

Наша је жеља да Ваше Величанство изволи у том погледу кораке предузети дати, који ће што што скоријем извршењу §. 65. чл. XXX. 1868 водити, и испунити једну од најтоплији жеља народа у Хрватској и Славонији, која се и са интересом краљевине Угарске слаже.

Речко питање још није решено, и ми се надамо, да ће и ова јабука распре између Угарске и посестрими краљевина бити предмет обестраног договора и споразумљења.

Овом приликом не можемо да не изразимо наше сажаљење да је народ у Хрватској и Славонији од времена и самог поравнања, за којим је требао следовати повратак уставног живота, стојао под притиском владавина и владе, које је земљи не само на штету, него и на срамоту било. Свима инстанцијама судова Вашег Величаства доказано је, да је разбан бар. Левин Раух руке своје у Лоњско-Пољској ствари окаљао, и ипак је после тога дуже времена на банској столици одржан. По одпусту његовом није престала насилна, по том и корупшивна система у земљи.

Сабор земаљски није читаве године дана сазиван, него је одгођен дотле, док није разрешен био пре него што је и гласа од себе дао. Саветници круне који су такав поступак Вашем Величаству препоручили, огрешили су се о темељно начело уставности. По што се пак хрв. сабору одговорни начелник хрв. земаљске владе, и уг. сабору одговорни хрватски министар, који су дотичне краљевске одписе према подписивали, намештају и уклањају на предлог уг. министра-председника, и по што је по томе и овај одговоран за онакав савет хрв. земаљске владе, који је кадар народ у Хрватској и Славонији не само узнемирити и у својим уставним правима оштетити, него и од Угарске отуђити: то да би се тако што у будуће предупредило, и да би се одклонила свака одговорност уг. владе за оно, што она не ради непосредно, па онда да би се успоставила непосредна свеза одговорности хрв. земаљске владе према хрв. земаљском сабору с једне, према круни с друге стране, и да би се тим и круни право прерогативе, при постављању хрв. земаљске владе чисто и неокрњено одржало, а уједно и народу и земаљ. сабору пружило веће и управо једино јемство самосталности у оним стварима, које у домаћи делокруг спадају: нужно је, да се промене начело у §. 51. чл. XXX: 1868 за постављање бана установљено, и да се хрв. министар ограничи само на савет у заједничким делима, свакако пак да престане захтев према-подписа његовог у домаћим стварима, за које он хрв. зем. сабору није одговоран него само паралише, или прикрива одговорност зем. владе.

С те стране задаје нам бригу за успех, и за поспешно решење ствари, што је у престолној беседи наведено, да се при ревизији уздрже начела чл. XXX. 1868 ако се определења §. 44. и 51. за начелна сматрала буду.

Престолна беседа напомиње почето разрешење славонско-хрватске војене крајине, које такође повода даје изаслању краљевски депутација ради установљења квоте за заједничке трошкове.

Разрешење војничке крајине давнашња је жеља како Угарске, тако и народа у Хрватској и Славонији и у самој крајини, која је ту жељу на два земаљска сабора изјавила.

Но честимично разрешење крајине не чини нам се ни нужно, ни целисходно. Разрешење баш варадински пуковнија, и сад текуће разрешење крајине у Бачкој и Банату показује, да се развојачење свуда на једанпут, или ако и постепено по начину, али свуда у исто време без икакве опасности или повреде права и интереса предузети могло; шта више баш овако честимично разрешење времена и права и интересе.

Хрватско-славонска крајина, као саставни и то већи део хрватске и славонске краљевине, битно је и животно интересована, при полагању темеља будућег државно-правног положаја и односаја Хрватске и Славоније, што је и Ваше Величаство изволело признати позивом заступника те крајине год. 1861. и 1865. у хрв. сабор ради расправљања државно-правног питања и државно-правне свезе. Сад је пак крајина, под видом, да јошт није развојачена, искључена од времена најдрагоценијег, најживотнијег права свог.

Интерес крајине времена се на више начина; прво, што је половина шума проглашена за државно добро; а већ по самом територијалном праву треба да су оне земаљско добро краљевина, којих је крајина саставни део, друго, што се сад у овом њеном стању, где она нема гласа, крајишке шуме у великом простору и у великој вредности продају без утицаја, одобрења и контроле сабора, у ком би и крајина заступљена била, што би и по самом 8. §. чл. XXX. 1868. требало да буде, јер продаја плода шума такође је така продаја земаљски добара, која се не може обавити без сугласа земаљског сабора; напослетку што је на 30.000 јутара петроварадински и бродски шума продано пре деобе између ерара и пуковнија, односно општина, без извесности, да ће на рачун ерарског дела доћи.

Ваше Величаство истина изволело је дати уверење, да ће цена продаје бити употребљена на граничарске, просветне и саобраштајне цели; али количине, начин и време продаје од таког је замашаја, да се продаја само сугласом народног заступништва законито обавити могла; осим тога начин, којим се орган за контролу употребљења шумске цене, на предлог владе поставља, не даје довољног јемства за целисходно руковање и употребљење дотичне своте.

У сваком погледу колико начело уставности толико и целисходности саветовало је да крајина и о самом начину свога развојачења и о прелазку из постојећи задружни у приватно-правне односаје саслушано буде.

Није дакле неосновано опште мишљење у крајини, да се ова само са погледом на предстојећу ревизију државно-правног поравнања и на продају шума разрешава честимице.

Ово пак задаје основану бригу, да ће и ново, без ње углављено поравнање привремено бити, а то је изискивало територијално — политично право Хрватске и Славоније, да је земаљска хрватском сабору одговорна влада посредовала и у живот пре-

---

ПОДЛИСТАК.

ОД НОВОГА САДА ДО — ДИВОША.

I.

(Српски научењаци и суботички Буњевац. — Српкиње и Рускиње из романа Тургењевљевих и Гончаровљевих. — Французи и Мађари. — Војислав и Душан — Фрушка Гора, Фрушкогорци и Бачвани. — Фрушка изникла из мора. — Св. Сава у Фрушкој Гори. — Св. Сава и игуман Сава.)

Нико ваља да тако мало не путује као српски — научењаци. Немци пролазе на све стране свој „Дајчланд“, проучавају га, описују га, и упознавају своју публику с њиме. Немачки ђаци обично целу вакацију проведу у путовању. А српски научењаци, српски ђаци? Они се сви скоро владају по речима оног Суботичанина Буњевца, који је, кад хтедоше да га увере, како је жељезница нужна, јер може човек за час отићи, куд хоће, одговорио: „Поштени људи сиде код куће, а не тумарају којекуд“.

А и како би жалосница мајка пустила свог синка, да јој се потуца, кад га је она десет месеци чекала, да кући дође? Десет месеци приправљала је, шта ће све сину своме да даде, кад кући дође. Таке су ти скоро све српске матере. И оне су, међу осталим, криве, што ми Срби тако мало путујемо. У томе су наше Српкиње равне — Рускињама. Бар оним руским матерама из романа Тургењевљевих и Гончаровљевих. Оне су ти у том обзиру праве Ане Васиљевне у „Очевима и деци“ или ако хоћеш Ане Павловне у „Обичном догађају“. Најсретније би биле, кад би син целог века само поред њих седио, па да тако вечито гледа у тебе. Но ни је то једини услов, од којега зависи њино душевно задовољство, други услов томе је, да им синак много — једе. Ако цео дан не трпаш у себе јело и пиће, тако да хоће стомак да ти пукне, онда ти је мати — несретна! Судбина српских синова је дакле иста као и Баровљева у „очевима“. Но може ко рећи, да је слабом путовању српском крива и оскудица у средствима за путовање. Нећу да речем, да и то није велика незгода. Али и ту се други знају помоћи. Ја сам на прилику наилазио у Немачкој на ђаке, који су пешке путовали. Био сам у јужној Немачкој с једним Прусом, који је из своје отаџбине пешке дошао. Знадем ваздан Чеха, Словака, Хрвата, који су и кроз наше крајеве пешке путовали и проучили их. А и било би шта за проучавање. Узмимо само нашу Фрушку Гору. У колико ли погледа би њу требало проучити и описати. Па остале земље српске! Колико ли тамо треба упознавати и на видик износити. Српски научењак долази ту у праву — Америку. Земље непознате, колико хоћеш, за кратко време можеш постати прави милијонар — научни.

Што није до сад учињено, то се може од сад учинити. Млади научењаци српски ваља да не жале труда, те да проучавају земље, у којима наш народ живи. Тек кад сазнамо све особине српских земаља, кад их проучимо у ђеолошком, природном, земљеписном, економском погледу; тек кад упознамо народ, који у тим земљама живи у историјском, политичком, статистичком, психолошком и у сваком другом погледу, тек кад резултате, успехе тог свог испитивања на видик изнесемо, па кад цео народ за њих дозна, кад земљиште своје и себе скроз упозна, онда ћемо моћи на сигурно радити, онда ће нам сваки корак, који у животу народном учинимо, бити поуздан, свако дело које извршимо, биће од користи. Колико би Французи, колико би Мађари разумније живот и радњу своју удешавали, кад би себе боље проучавали и познавали! Али да оставимо Французе и Мађаре њиховој судбини, а ми да се вратимо нашем — путовању.

У колико је човеку немило, што до сад није било научењака, који испитују земље српске, у толико му је сада милије, што има већ научењака српских, који су цео живот свој посветили, да проучавају земље српске, један више у ђеолошком, други више у природном, у опште у физичком погледу. Па и сада, када сам ја „бануо“ од Н. Сада до Дивоша, био је уза ме млад природњак српски, који је почео да у ђеолошком погледу испитује Фрушку. Он је био већ на више места и свугде је нашао лепих ствари. Он ће успехе свога испитивања саопштити српском свету, а ја се надам, да ће овај знати уважити трудове око посла, који је тако редак у нас.

Ја сам Фрушку Гору свагда сматрао за важну тачку на пространом земљишту српском. Гора је свагда природни бедем, који народ чува од навале туђинске. Гора је помогла, те је Војислав победио Грке, а Душан Мађаре. Гора је учинила, те су Црногорци до данашњег дана остали непобедљиви. У гори су се скупљале чете хајдучке, које су ослобађале Србију. Гора ће и од сад играти важну улогу, када дође дан општем ослобођењу српском од Турчина. С тога и Фрушка Гора има особите важности по нас, и она ће у другом погледу ваздан одбијати таласе туђинске поплаве. Да је то тако, мислим, не треба доказивати. Треба само упоредити Фрушкогорца и Бачванина. Онај је у свему задржао више своје народне особине, а овај се приближио и изједначио више туђинштини. Тиме нећемо да побијемо Бачванину његову српску ваљаност и родољубивост, али само хоћемо да речемо, да је он ближи Мађару у оделу, начину живљења и у свему, него ли Сремац, и да ће пре подлећи навали туђинској него ли Фрушкогорац.

Путујући са својим пријатељем, младим научењаком, ишао сам кроз Фрушку. Он је истраживао, што спада у његову струку, а ја сам размишљао о Фрушкој и о народима, који су све ту живовали од Римљана до данашњег дана. Шта се није све с тим народима збивало, па шта се није све и с нашим народом збило, од како овде животари! Шта све није имао да препати, колико система, колико влада нису искаљивале своју „господску“ ћуд над њиме, и бог зна када ће то стање, та невоља његова престати. Млади научењак ми причаше, како је овде, где је сада Фрушка, некада било море. За доказ томе показиваше ми морске шкољке и пужеве, које на врху Фрушке Горе налажаше. Све је то лепо, мој млади пријатељу, али ако толико хиљада година, колико је требало, да то море усахне, ако толико хиљада година устреба, да усахне море беде и невоље, у ком се наш јадни народ дави, онда ће с тим морем и нас нестати, а као што су сада, где је пре било море, брда и долине, тако ће мож'да и наше место заузети друго племе, горостасније, дуговечније од нас.

Прешавши Фрушку, сићемо се на њезино јужно подножје. Јужна страна Фрушке Горе много је пи-

ваћала прелазак хрватско-славонске крајине у грађанско стање и у уставни живот.

У другом реду стоји разртојено стање у Ердељу о коме у престолној беседи нема помена; али је опште позната ствар, да је начин решења тога питања код Романа у Ердељу произвео тако незадовољство, да се исти ево и ове друге перијоде саборске уздржавају од учешћа у изборима и у заједничком законодавству.

И без погледа на правну страну питања, сама политика собом доноси, да се покуша задовољење народа који велику већину у Ердељу сачињава, и који на тако важној позицији државе станује.

Питање народности у Угарској ако и није државоправне, ипак је таке политичне природе, да од његовог поспешног решења зависи темељност самог државног устава и стања.

Са великим сажаљењем опажамо, да о истом питању у престолној беседи ни помена нема. Ако и јесте ово питање чл. 44. 1868 формално решено; ипак је време и искуство показало, да је оно решено на велико незадовољство дотичних немађарских племена у Угарској, која на северу Угарске око 3 милијона, на истоку Угарске око $1\frac{1}{2}$ милијон, на југоистоку до по милијона душа бреје. Незадовољство то показало се великим делом у изборима за уг. сабор, а где је притисак, корупција и обећање разни жељезнички и други користи, на време и угушило појаве незадовољства, то се ипак овако изнуђено ћутање не може узети за мерило задовољства, још мање за напуштање своје народности и тежња за њено осигурање.

Постојећи закон о равноправности народности, управо је закон о утврђењу монопола мађарске народности и мађарског језика у свима струкама јавног живота, што очевидно води помађаривању немађарски народности на политичном пољу.

Жеље и захтеви немађарски племена, не прелазе оне границе, које им се у интересу како снаге државне тако и грађанске равноправности постављају као што су: целокупност државног земљишта и политично јединство државе; али целокупност и јединство државе састоји се у јединству законодавства, и врховни државни власти, у једнакости установа и васколиког државног организма, а не вређа се никако тиме ако у појединима, а нарочито првостепеним, са народом у непосредном додиру стојећим властима језик већине буде званичан уз јемство за мањине, и ако овде онде по двострукој потреби администрације и народности, поједине муниципије други опсег добију, као што је то у судској струци, само и ту не са погледом такође на народности учињено.

(Свршиће се.)

ДОПИСИ.

Пешта 12. септ. — (случајно закашњено. У.) У данашњој седници саборској, после интерпелације Јмре Станеска, који пита: зашто се у Угарској поред мађарског језика на формуларима поштански и телеграфски рецеписа и други званични исправа, употребљује и немачки, а не у свакој покрајини и језик дотичног народа — и после други мање важни ствари, поднешени су и нацрти адреса.

Пољски је поднео нацрт атресе у име деакове странке; Кол. Тиса од стране умерене левице. Шимоњи задржао је право, да у идућој седници поднесе нацрт адресе у име крајње левице. У име заступника народности поднео је нацрт адресе, бечкеречки посланик *Александар Трифунац*. Од стране „реформера“ поднео је нацрт адресе, Шварц Ђула. Генерална дебата о адресама, почеће у субату.

Нацрт адресе деакове странке није ништа друго, до парафраза престолне беседе изведена врло сервилним, робским тоном, и садржи у себи уједно и посредан вотум поверења овој данашњој влади, за коју адреса вели: „да опште жеље у свим правцима прати са највећом бригом, и да а и оним, у престолној беседи изређаним предметимама, који су стављени у задаћу овоме сабору највећућу бригу поклања“. Као што се код парафразе разуме,ме, да ништа не остави недотакнуто тако се и овде е — на пасус у престолној беседи, који говори о о изаслању регниколарне депутације у сусрет сличичној депутацији Троједнице, — пристаје на изасаслање, али је карактеристично да се отимице свудаца избегава израз „троједне краљевине“ или „хрватсгске краљевине“, у опште, реч „краљевина“, него се вели просто „хрватско- славонска“ депутацијаја.

У осталом видићете из овд. листова, цео нацрт деаковске а и остали адреса. Нацрт адреесе Тисине такође једва је спомена вредан; „реформмери“ пак товаре у својој материјал тако, као да сее цео свет из „реформера“ састоји, те никакве смеетње неће бити на путу, да се све изведе, што би рреформери смишљали.

Земун 13. септ. — *(Протест у смислу н. садске црк. опћине. — Земунска трговачка школа. — Избор двојице учитеља.)* — У прошлу недељу 10. о. м. држала је главна скупћина наше црквв. опћине своју седницу. По отварању исте прочита г. председник скупу штампани *извештај* наших врлих народних посланика, потписан скоро од њих свију. Гнушање је било опће на поступке владине, особито онде, где се вели да је требао народ српски односно посланници његови да пред комесаром „чл0ве“ и да „шпалире“ праве... То ли је уставност!? То ли напредна држава 19. века Лоњај-урам!? Сирота Угарска — где се баш са Турском кантари!

Негодовање своје изјавила је и запечатила је ова скупштина *једногласно и једнодушно* тиме: што је предузела да чини оне исте кораке, што и Нови Сад. Земун дакле неће да је лоши од браће своје Он ће да протестује на највишем месту — престолу, за кога му прадедови, дедови па и оцеви пролеваше своју драгоцену крв, за кога и живот свој заложише! — Па и јуначким посланицима својим — сабору целом изјавила је скупћина *једнодушно* своје потпуно поверење и одобравање. „Не бојмо се — не дајмо се!“ — — —

До сад смо видели да то учинише већ доста од наших главних опћина, које су и биле увек прве на међдану, али би желити било, да се и друге и све листом пожуре и угледе на Н. Сад Футог Сентомаш, Земун, Ириг, Бечеј и др. (а Кикинда?) Покажимо браћо светлој круни да је овај *распуштени а неотворени сабор* то што и ми, што васцели народ српски и да је он нас — народ свој *потпуно* задовољио и да је све оно, што је учинио нама по вољи. Земун је ево то најсвечаније изрекао! И сад нека се постиде и нека умукну они врази, који су били ради да Земун са оном мађаронском баклађом противно засведочи. Ето, колико им је радост основана. Оно је браћо била „андрејевићева баклада“ а „кочино осветлење.“ Оно је строго заповеђено, — изнуђено било; јер ко не усхтеде прозора да осветли, томе потпуштена деца прозоре камењем груваху и лупаху и то наочиглед жандарима и полицији. Ово је факт. Очевидци толики. Срам нека је дакле ону неколицину, која за андрејевићевом вуном пође. Кад је толико слепа!

Мимогред рекосмо о томе толико зато, што видесмо да је нужда о томе некима да разјаснимо и да рекнемо једном за свагда каква је то парада била и ко је у истој (певачка па још омладинска српска задруга) учествовао. —

Други предмет беше на реду трговачка школа, што ју је сабор наш Земуну намењио. Прочитан је план учебни и све оно, што се од опћине иште као припомоћ, на име три одаје и огрев, 600 фор. прве, а после сваке године по 200 ф. за школску опрему. На ово је такође *једногласно* пристала наша црквв. опћина и изјавила је своју радост. —

За овим је дошао на ред избор двојице учитеља. На ова два места, која су смрћу упражњена била, пријавило се њи 16 потражилаца. Међу овима имаде најотличнијих ђака, што су ове године науке довршили. Пододбор је био изабрат, који је имао сведоџбе да прегледи. Овај је то и учинио, препоручивши скупћини двојицу као најваљаније и то Бранка Паланачког из Сомбора и Ђорђа Милића из Н. Сада. Опћина ова од више година практикује при избору учитеља начело: *ко је најбољи.* И би то и у овај пар сложно урадила, да се не нађе једно „наше дете“ а ученик „из димићеве школе,“ по имену Ал. Лазић, садањи учитељ обрешки. При гласању дакле поделише се гласови на њи тројицу. За ону двојицу гласала је сва наша интелигенција, а за Лазића родбина, пријитељство и они који не знају даље од носа, особито у погледу школе и учитељства.

Приметити ваља да је родбина Лазићева веома голема и да по томе сачињава скоро трећину чланова у скупћини црквеној. То је дакле узрок те ни један од оте тројице не доби $^2/_3$ прописаних гласова, па да се може сматрати за изабрана. Због тога се и шаљу сад епарх. шк. одбору да он од оте тројице двојицу наименује. Дакако да ту не може ни бити речи о трећем т. ј. Лазићу с тим пре, што баш оно хвале вредно начело практикује и речени епар. одбор. Уздамо се дакле да ће и овде тако поступати. То је бар доследност. То је оно што ће приправнике тога звања подстицати на поспешнији рад. Напокон, предноставити човека самоука људима који су прописану реалку и ђимназију, па онда и *три пуне године* учитељску школу редовно и са *отликом* свршили, не можемо себи да представимо.

Из Посавине 1, септембра 1872. (Закашњено. У.) Између многих зала која се чине од стране Турака наспрам Срба, ево ћу вам изнети један тиранизам који се ту пре неки дан десио у Градачцу и то од Фехам Ефендије садањег градачачког кајмакама.

Кад су се 1866. год продавала Хусејин капетанова села путем лицитације, тако, да их је могао сваки купити без разлике вере, — а то је било за време босанског валије Осман паше, онда Јово Бабић трговац из Градачца замоли ондашњег кајмакама градашачког именом Ахмед бега, да се напише молбеница Султану не би ли овај допустио да сељани из села Жабаре, Толисе и Зелиње та три села одкупе и новце ће у ратама каси исплатити. После неког времена дође одобрење да сељани из поменута три села могу откупити своја села. — Сељани не имајући готових новаца дођу Јови Бабићу те му кажу да они неће моћи своје земље откупити, ако им он новцем не притече у помоћ, а они ће му с драге воље у име интереса давати $^1/_3$ жита и шљива. Јово на то пристане, и он однесе новце у суд те исплати земљу сељана из 96 кућа и то са уговором да му кроз три године целу суму коју је он за њи дао, — исплате.

После три године, између 96 кућа које је Јово откупио било је 44 куће које су мало имућније, те оне исплате Јови што су му дуговали, и узму на своје земље тапије. — Остале пак 52 куће не могоше исплатити а Јово рече сељанима да ће их чекати још две године, па ако му ни тада не могу новце вратити, онда или нека земљу своју продају па му дуг исплате, — или да земљу њему, Јови — оставе. Сељани видевши да је тај услов за њи пробитачан а нарочито што он није тражио интерес на суму од 80.000 гроша но само као и до сада трећину, — радо пристану на то.

Прођоше и те две године а Јово не доби половину новаца које је за те 52 куће исплатио, — онда он оде међу њи и каже им да је рок прошао, и да они сад своју земљу или њему уступе, или коме другоме продаду — на то сељани одговоре да они неће своју земљу продавати, јер ко зна ко ће је купити, но је они њему уступају. — Сад сви дођу у градачки ућумет (суд) и сељаци устмено изрекоше да они драговољно своју земљу продају Јови Бабићу и да су потпуно намирени. На то суд изда Јови потврђене неке квите — Кочане, док не дођу из Цариграда праве тапије, да је он одиста господар земље коју је купио, и да су му сељани дужни давати трећину. После 6. месеци дођу из Цариграда тапије а Јово као власник заузме своју земљу, и одма да својим сељанима 30 пари волова и неколико крава, а кадгод је било време сејању он им је давао жито за семе. Сељанима је у обште било добро под Јовом, а то се из тога види, што кад год су ишли у друга села они су се хвалили.

Овај садањи градачки кајмакам Фехам-Ефендија који не мисли, како ће свом позиву одговарати — као и сваки Турчин, но просто дању и ноћу студира, како ће кога огулити и до које кесе дуката доћи, а знајући зар и за пословицу *„док се два Влаха не посвађају, не може Турчин имати масну вечеру у очи петка“*, зовне пре неколико дана 10. сељака из села Јове Бабића, те им каже, да они туже њему Јову Бабића и да траже, да им он земљу поврати, а он ће им већ бити на руци и на њину страну спор пресудити, јер је он претресао читаву његову архиву, те у царским канонима и корану пише, да Јово Бабић не може имати земље. Сељани видевши, како им се ефендија обећава, да ће на њиној страни бити, одиста туже Бабића и траже, да им он земљу врати.

Кад је Бабић видео, да се сељани не шале, но баш траже земљу натраг, сазове их, па им каже, да се не троше и не дангубе, он ће им земљу на леп начин повратити, само да му они врате новац што им је он за земљу дао, и да му накнаде трошкове око потврђивања тапија, и то половину кроз 1. месец, а другу половину после 6. месеци. Кајмакам видевши, да ће се сељаци изравнати са Бабићем, зовне их, те им каже, да на ново они туже Бабића, па ће им он морати повратити земљу *без икакве накнаде.* После тога зовне кајмакам Јову Бабића, те му каже, да он мора вратити земљу сељацима, а од главнице да узме од њих само један део, на то му Бабић одговори, да он неда земљу, нити да пристаје на пресуду кајмакамову, но да ће се вишој власти жалити, и код ње заштиту свог права властитости потраживати. Кад је кајмакам чуо тај одговор Бабићев, а нарочито оно, да ће се вишој власти жалити, чисто побесни од гњева, па га уапси у неку магазу, а одатле га премести у собу, где станују заптије. Међу тим искупи се ово суцко веће, које стане нападати на поступак кајмакамов, што је уапсио човека ни кривог ни дужног, а он кад види да нема куд, пусти Бабића. — (Држао га је у затвору читав сахат).

Та парница још и данас траје код турски судова, а кајмакам је подбо сељаке с тога, што се надао, да се Бабић као имућан човек неће излагати толикој дангуби при свакидашњем трчкарању код турски судова, но да ће му дати једно 5—600 дуката, па је онда парница ad acta, и с тим је свршена, али као што чујем, Бабић је одговорио: „Не ћу никаквим изелицама по њиховој жељи џепове дукатима пунити, којима нема дна“.

Бабић је казао сељанима да одустану од парничења, које би они драговољно учинили, али их многе којекаке изелице и дембели наговарају, да само и даље парницу продуже, а међу њима на челу стоји Фехам-ефендија и Аћи Али-ефендија, његов врсни пријатељ и једномишљеник. Немојте помислити, да му је једномишљеник у политици, но у начелима, да себи са леђа рајини пуне џепове. — Исти Фехам-ефендија хвалио се пре негде да он може сву земљу одузети од хришћана, што су је пре 7. година купили, јер по корану, инцијели и царским канонима, хришћани не могу имати непокретног имања у царској земљи.

Из Нерадина 8. септ. Дођи брате Србине, у ово овејано српско место, да видиш прекрасно школско ново здање, да видиш просветни завод, ђе се младеж српска учити кани. Видићеш лепо и дивно основано здање које српска општина Нерадинска својим трудом подиже; но гледајући исто примети ћеш ђе на њему израђен грб српски стоји, али на велико удивлење спазићеш и то: да имаде ниже грба неколико израђени чрез зидара врсти овог садржаја: „Ову школу подиже славна општина Нерадинска при кнежевини Павла Суботића 1872. г.“ Кад дакле ове редке проучиш, онда заиста и кога запитати мораш, тко исто јавно здање подиже и о чијем трошку? Одговор ћеш добити брате Србине да то здање цела овејана нерадинска Србадија својим знојем подиже. Ја као житељ истог дичнога места држим за племенито и добро да се место ђе је изрезано име Суботића следећим насловом замене: Слика светог Саве првог просветитеља и учитеља српског с потписом: „Придите чада послушајте мене, страху господњу научу вас“ или „знање је светлост, знање је моћ, учимо браћо дан и ноћ.“

Кад би поменути Павле о свом трошку здање дизао, онда би му се могло и допустити да своје име за украс здања стави, но почем такови кињи сиротињу и њене ствари купи и опћинској кући носи ради исплате трошкова за исту школу: онда му се припустити не може, да се његово име на јавни завод, који општина диже — ставити може. Надам се од наше општине да ће она ту бељешку уништити и бољом заменити; јер онога човека име ставити место општинскога, значило би себе презирати, и недотупавним се показати.

Што се рачуна тиче, који се о подизању нове школе водити имаде, тај поменути кнез сам води. Ове би рачуне ваљало прегледати.

Неколико речи о отвореном учитељском стечају. У овом месту учитељ г. Прњаворац већ 7 година дужност учитељску врши, свагда је од своје претпостављене власти похваљен, и испит му је за поменуто време увек сјајно испао. Исти је г. 6. ђимназијски разреда свршио; Ове је јесени принуђен био, у Сомбор на практични испит ићи, ђе је неколико дана пробавио. Зато се време у нашем месту од неколико житеља покрене хрђава мисао, да се учитељу служба откаже и стечај на његово место распише које се и учини. Тко је стечај расписао? На ком основу? Јел то по закону њему служба отказана, који гласи да се на 3 месеца служба учитељу отказати имаде, или да се прво корак вашој власти учинити има, ради истраге. Имаде такови који веле није ми казао нити ме је са „добар дан“ поздравио. Ако ћемо на то пазити, то би онда варошани сваки час учитеља бирати морали. Неки опет веле: „Нова школа. нека буде и нов учитељ.“ Заиста се то не слаже са правом и правицом.

Што се тиче црквене благајне у њој се мишеви легу, зашто? Новац се даје ономе, које тешко да ће се за целог свога живота издати моћи. И зато се мора комисија позвати, да се ред једном уведе.

томија. Ту ти се стекла гора и равница, да ти пруже све угодности своје. Ту су ти ливаде и њиве, али ту су и виногради. Да је среће и добре владавине, па да се од ове земље начини прави рај, а овако је свашта друго пре, него ли рај.

Ми се упутимо манастиру св. Саве. Као људи од школе и науке морадосмо пошту учинити првом просветитељу српском. Ако би и коме допустио, да му се „поје летурђија, овог света као и онога,“ то би допустио, да се то чини човеку, који је помагао школу и науку. Ако и у којем манастиру треба уљудно примати људе од школе и науке, то треба у манастиру св. Саве. А како се према њима понаша, како их прима садањи св. савски игуман, именјак просветитеља српског? Он истерује ученике српске из манастира св. Саве. Св. Сава је говорио „Придите чада,“ а игуман Сава вели „Одлазите чада!“ Тако је отерао ученика новосадске ђимназије Ивана Пачуа, који је у фрушкогорском ваздуху за своје болне груди лека тражио. Дакле српско сирото ђаче нема уточишта у српском манастиру, а „господа“ из Вуковара, Ердевика и са свију страна света имају, кад год хоће, не само уточишта него и гоздбе и части, колико хоће. Ај оче Саво, ај оче Саво! Куда ће ти душа? Писац ових редака има особито страхопоштовање према старим људима. Он је и тебе, Оче Саво, некада као свога оца поштовао. Он ти је шта више захвалан, што си га више пута као сина свога дочекао али сада му се не може на ино, а да ти љуто не замери, за што на своје седе власи и тај грех товариш? Па бар да ти је Пачу што скривио али ти сам кажеш, да си га отерао, што се меша са проклетим народњацима из Дивоша! Дакле си га зато отерао? Зато си га најмање смео отерати, јер прво и прво то није твоје добро него то је општа задужбина и баш зато је одређена, да се у њој чини милостиња болесницима и сиромасима, а друго, зар му се *зато* треба *светити?* Зар ми људи, ако имамо шта међу собом, треба то и на децу да пренашамо, зар треба мржну своју и на њима да искаљујемо? Кад би нам стало до освете, онда би ми учитељи највише се светити могли, јер нам долазе под руку и деца најљућих наших и народних противника, али ми мислимо, да је сваки онај скотска срца, и да не заслужује име човечије, који се и на детету свети, који га као светињу не поштује! А и јесте страшна кураж дете гонити, детету се свети! Ај оче Саво! Ај оче Саво куда ће ти душа? Христос је и непријатеље своје благосиљао, и њима је праштао. Ти си христов свештеник. Да ли и ти тако радиш кад гониш ђака сиротана? Али да богме докле је владика Стојковић био администратор, који је Пачуу дао препоруку, да може у манастиру бавити се, дотле си га још које како трпио, а чим си чуо, да је он с администраторства скинут, одмах мислиш, да можеш у манастиру жарити и палити како ти хоћеш, да можеш примати и отеривати кога ти хоћеш. И још се срдиш, још ти је неправо, што те нисмо посетили. И чим си видео, да смо били у манастиру и да теби нисмо дошли „на поклоненије“ а ти си одмах сишао намеснику, па си га изгрдио, за што којекога дочекује и износи чашу вина, а тако исто си испсовао једног ђимназисту зашто се меша са ђаком и професором? Ај оче Саво! Ај оче Саво! Куда ће ти душа?!

На послетку и то морам уредништву јавити, да се код нас од стране општинског уреда неки бројеви „Заставе“ прикривају, и да сваки број до руку нам доћи не може. **Један Србољуб.**

НОВИ САД, 19. септембра. Од овдашње турско-мађарско-немачке клике давно и жељно ишчекивани *кр. комесар барон Мајтењи* дошао је у недељу у нашу варош и одсео је у гостионици код „царице Јелисавете.“ На пароброду га је дочекао градоначелник и варошки капетан, а пред њега је до Футога отишао познати Јекелфалушијев повереник за нашу варош, *Карло Ремињи* и допратио га је на пароброду. Са комесаром је као његов секретар дошао из Будима Иван Маршо. Који су били на станици, кад је пароброд дошао, приповедају да је барон Мајтењи ступивши на новосадско земљиште, онима около себе приметио: „Also das ist das Nest!“ Узклик овај врло верно карактерише, с каквим је појмовима, а уједно и с каквим инструкцијама у нашу варош дошао. Како је комесар у гостионици одсео, одмах је архимандрит Анђелић послао да се распита, кад му може учинити своје подворење, но овај му одговори, да он сматра за своју дужност најпре њега походити, пошто је он овде у вароши гост, и тако му заиста и оде у посету око 11 сати пре подне заједно са својим секретаром. Око 12. сати учинили су комесару своје подворење некоји чиновници из магистрата, и веле да је комесар пред магистратским чиновницима држао дуг говор, у коме је разложио цел свога доласка и цео свој програм, па их је шта више умолио, да садржај тога његовог говора саопште свима пријатељима својим. Нама је особито жао, што нам од тих чиновника, који су тамо били, нико није саопштио тај говор, но надамо се да ћемо га моћи читати у другим листовима, јер је тамо био и горе поменути Ремињи, који је уједно и дописник „Пешти Наплова.“ Толико смо само за сад могли дознати, да је комесар у своме говору пред магистратским чиновницима, којих се то као таквих ни мало не може тицати, разлагао о пријатељском примању Срба у овим земљама, кад су од Турака гоњени били, о српској црквено-просветној автономији, која као што је дата тако се може и одузети, па је прешао после на таке ствари, из којих се јасно даје увидети, да је он више комесар за некоје друге ствари, а прегледање народних фондова је само употребљено као спољашњи повод том изасланству. Међу тим надамо се да ћемо скорим добити опширнија разјашњења о свему. Јуче је дошао пароброд овамо и *Ђорђе Поповић* бивши уредник „Напретка“ да и он буде неки помоћник комесару при прегледању народних фондова и добара.

НОВИ САД, 19. септембра. У Четвртак 21. септембра биће редовна главна скупштина варошког представништва. У овој скупштини поднеће градоначелник извештај о одобреном зајму, решиће се питање осветљења вароши с гасом, поднеће мешовита комисија извештај у погледу места за зидање казарне, прочитаће се министров одговор на жалбу у погледу рестаурације итд. Како су ово све важни предмети, и како је већ крајње време да се питање осветљења вароши с гасом коначно реши, ваљало би да што више представника на скупштину дође, како би се ово питање што безпристраније и по варош поспешније решити могло.

— Општине *Осек, Бела Црква, Жабаљ и Бобота* закључиле су послати представку краљу и земаљском сабору ради потврђења саборског устројства и што скоријег сазива сабора; затим уз одобрење рада народних посланика закључише бившем администратору Стојковићу послати поузданицу.

— Данас у подне посетио је епископ Стојковић кр. комесара Мајтењија, од кога се у $^1/_4$2 сах. вратио у Карловце.

— Администратор патријаршије, пакрачки епископ Грујић још није приспео у Карловце; како чујемо, стигао је синоћ у Даљ, где ће бити при погребу епископа Николајевића. Погреб ће бити по свој прилици прекосутра.

— Као што нам из Пеште јављају, верификован је на сабору сомборски посланик г. др. *Ника Максимовић*, и они који против његова избора протестоваше, осуђени су да плате 200 фор. глобе.

ТЕЛЕГРАМ УРЕДН. „ЗАСТАВЕ“.

Осек 17. септ. Црквена скупштина једногласно закључила представку краљу и министарству ради сазива сабора и потврде саборски закључака, поверење Стојковићу.

НОВИЈЕ.

Загреб 16. септ. Говори се да ће министарски саветник Боговић постати баном.

Београд 16. септ. Уз пратњу и клицање одушевљених београђана отишао је кнез Милан са својим министрима у Крагујевац да отвори народну скупштину.

ПРИЛОЗИ НА СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

1. Г. Б. Радивојевић послао је 35 ф. 61 н, а. вр. као приход од „беседе“ приређене у Врањеву у корист српском народном позоришту.

2. Г. Ђ. Недељковић из Меленаца послао је 18 фор. 39 н. а. вр. као прилог из ковчежића меленачких.

3. Српско певачко друштво у Панчеву шаље 142 фор. 18 новч. а. вр., као прилог из ковчежића панчевачких од августа 1871. до августа месеца 1872.

4. Православна српска црквена општина новосадска исплатила је 200 ф. као половину обећане годишње припомоћи за год. 1872.

На свима овим родољубивим прилозима изјављује своју најтоплију захвалност

Управа срп. нар. позоришта:

Сава Петровић с. р., тајник. **Стеван Брановачки** с. р., начелник.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

„СРПСКИ ПОМОДАР“.

Од дана до дана! Томе се није ни најмање чудити, што наш лист на уречено време не угледасте, драга браћо и премиле сестре! Познато ће бити нашим читатељима, да је сваки почетак тежак, а још тежи за оног, који нема ни четврт трошка од предплате. Код овако скупоценог каменорезачког, дрворезачког рада, а особито спорног посла, којима би требало месец дана пре, нацрте слика и кроја уручити, те би тако свагда могли на време одговорити поштованој господи, госпођама и госпођицама. Узрок је то, што изчекивасмо и освртасмо се на помоћ предплатника, да би бар полак трошка скупили за издавање нашег листа. Но бадава се освртасмо, слаба нам помоћ стиже, те тако одважисмо се са неколико наших другара, о свом трошку на јуриш ударити, па како нам бог помогне, а чим нам до руке дође, букнуће са свију страна пламен „Српског Помодара“. Само зато одважисмо се, уздајући се у своју браћу и премиле сестре и не, који нам писмом обећаше, да ће се својски око купљења предплате заузети, чим први број на углед изађе. У то име понављамо и молимо наше поштоване претплатнике, да се још за који дан претрпе.

У Вуковару 18. (30.) септ. 1872.

Уредништво „Српског Помодара“.

ОБЈАВА.

Од стране средиштног одбора овим се до општег знања ставља, да је рок за избор земаљског посланика на $^4/_{16}$ Октобра т. г. у 8 часова пре подне у позориштном зданију одређен. За изборног председника изабран је др. **Јован Суботић**, за заменика му **Паја Новић** за перовођу, др. **Илија Вучетић**, за заменика му **Имре Бала**. Позивају се дакле сви они који су се као бирачи уписали и који су као такови примљени, да исти дан ради избора посланика доћи непропусте.

Из седнице средиштног одбора за избор земаљског посланика у Новом Саду 27. септембра 1872 држане.

Др. Мих. Полит, с. р. председник.

Петар Стенић, с. р. перовођа.

ПОЗИВ.

Књижевно одељење Матице Српске имаће свој скуп 26. септембра (8. октобра,) после подне у 4 часа, на који се позивају сви чланови.

У Новом Саду, 15. септембра 1872.

Јован Бошковић. заменик секретаров. **Стеван Брановачки**, председ. Матице Српско.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 7. септ. И данас беше слабо довоза у рани, у сљед тога промет ограничен и цене непромењене.

Бележимо ове цене:

Узанц-пшеница за септ.-окт. 6 ф. 63 н. 6 ф. 65 н., за окт. и нов. 6 ф. 67$^1/_2$ н. 6 ф. 70 н. За пролеће 6 ф. 90 н. 6 ф. 92$^1/_2$ н.

Узанц-раж за септ.-окт. 3 ф. 85 н., за окт.-нов. 3 ф. 85 н.

Узанц-кукуруз за мај-јуни 3 ф. 69 н. 3 ф. 70 н.

Узанц-зоб за септ.-окт. 1 фор. 56 нов. 1 фар. 56 нов. За пролеће 1 ф. 65 н. 1 ф. 66 н.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено парохијско место у Лединци отвара се овим стечај.

Удовици и неудомљеном детету покојног пароха припада за једну годину дана половина прихода.

Потражитељи нека поднесу овамо своје инструиране молбенице за четири недеље од дана првог уврштења овог расписа.

Из седнице конзисторијалне у Карловци 10. авг. 1872.

2—3 **Конзисторија архид. карловачке.**

3—3 **СТЕЧАЈ.**

Усљед ненадне оставске једног овдашњег учитеља овим се расписује стечај за једно учитељско место.

Плаћа је годишња 500 ф. а. вр. у име стана 60 ф, и 3 хвата дрва.

Са овим местом скопчана је и дужност певања у цркви.

Компетенти нека изволе своје по закону инструиране молбенице до 1 октобра о. г. председништву школског одбора поднети.

Из седнице школског одбора држане у Панчеву 6. септембра 1872. **Председништво школског одбора.**

Бр. 1805. **СТЕЧАЈ.**

Овим се расписује стечај на једно бележничко место у Вел. Кикинди са годишњом платом од 600 фор.

Просители имају своје са сведочбом о положеном бележничком испиту снабдевене молбенице до половине месеца октобра о. г. по римском календару, подписаном срезком капетану поднети.

Од проситеља иште се знање србског, мађарског и немачког језика.

У Вел. Кикинди 24. септембра 1872. год.

2—3 **Васа Лујановић**, срезки капетан.

КОНКУРС.

Ради сталног попуњења парохијалног звања у Збегу код Сентандреје отвара се овим до 15. новембра о. г. конкурс.

Просиоци имају своје молбенице, сведочбама, што их закон прописује подкрепљене до горњег рока консисторијуму будимске дијецезе поднети.

Из седнице конз. у Ст. Анрији 5. септ. 1872. држане. 5—3

СТЕЧАЈ.

У општини Деспот-Сент-Иванској упражњено је место женског учитеља са платом од 300 форината, слободним станом, са једном доста великом баштом.

Приправници, који би поменуто звање потраживали, дужни су своје молбенице на црквено-школски одбор подписаног општества, најдаље до 28. септембра послати.

Из седнице црквено-школског одбора у Деспот-Сент-Ивану држане на малу госпојину 1872. године. 1—3

СТЕЧАЈ.

Од стране подписаног црквено-школског одбора отвара се стециште на упражњена два учитељска и једно место суплента

а). Учитељ у женској школи I-ог и II-ог разреда са годишњом платом од 636 фор. а. вр.

б). учитељка за радњу женски послова са годишњом платом од 420 фор. у име накнаде за дрва 63 ф. и 4$^1/_2$ ланца ораће земље.

в). Суплент у I-ој четвртини са годишњом платом од 210 фор. у готовости, и ко томе у име накнаде за дрва 31 фор. и слободан стан.

Прва два учитељска места попуниће се дана 10-ог октобра, а суплент приставиће се дана 24-ог септ. о. г. до ког времена имају просители инструиране молбенице своје поднети.

У Вел. Кикинди 10-ог септембра 1872.

2—3 **Црквено-школски одбор.**

ОБЈАВА.

Подписана овим извештавам све оне поштоване родитеље и старатеље, који би желили своје ћерке даљем и вишем изображењу посветити — да се доидућа школска година у женском васпитателном заводу у Новом Саду 1. октобрем 1872. одпочиње.

Надала сам се да ће по свршетку годишњег испита од присутни гостију наћи се таки школски пријатеља који ће обширан извештај у погледу испита, относно учињеног дечијед успеха, на јавност изнети; — ал пошто тога небеше, то се задовољавам тим што сам уверена да сам подпуно признање и уважење, како код поверовање ми досад женске младежи, тако и код њихових родитеља стекла, што уједно надам се, да ћу и надаље кадра бити у истој мери заслужити.

У поменутом женском васпитателном заводу, уз прописане научне предмете који се на српском њемачком и мађарском језику предају придружен је још и француски језик. — а највише пажње и труда полаже се око ручна рада, као: плетива бела шва, кроја и т. д.

За унапређење поменутог завода, полагала сам, а и сад неуморно полажем свака могућа пожртвовања само да одговара задаћи својој а тим пре побудило ме, што од добро и ваљано изображантх матери зависи народни бољак. Руковођена дакле том мишљу, да што боље данашњим потребама одговорим и повереној ми младежи што веће усавршење прибавим како би им будућност још сигурнијег изгледа имала.

С тога сам рада, покрај научних предмета уз ручни рад ако се наступајуће школске године довољан број учеће се женске младежи искупи, обећавам, да ћу број хаљина и шав на Nähmaschine увести и цене свему умалити.

Најпосле стављам и то до знања, да стоји сваком родитељу на вољу, које предмете и у ком обиму жели своје дете изобразити.

Непропуштајући страним и то јавити, да ја и од сад као и до сад у квартир и кост у свако доба питомице примам, о чему уверавам родитеље, да ће им деца код мене у сваком погледу родитељско старање наћи, а уз то осведочило се и то да код мене настањена деца српска више користе у течном говору њемачког језика.

Из преднаведеног штовани читаоци велеуваженог овог листа увидиће, да је речени завод сад са таквим средствима снабдевен, која пружају довољно градива за бољак народни.

Ове врсте предајем јавности, једино с тога што се надам да ће штовани родитељи увидити важност подузећа мога, те овамо пре нег ма куд своју дечицу на науку доводити.

На темељу предреченог надам се ове наступајуће године бољем одзиву наших поштованих родитеља.

У Новом Саду на малу госпојину 1872.

Амелија Терзића рођена Моро (Moreau)

3—3 францускиња и реченог завода управитељка.

МИНУЕНДО-ЛИЦИТАЦИЈА.

Тителска конзорција за грађење насапа у заједници са баталијонским општинама наредила је 6. октобра п. р. у кр. срезком уреду у Жабљу минуендо-лицитацију, да би се означили послови при регулисању јегричке баре, којом се приликом и писмени оферти поднети могу.

Подузимачи имају овоодносна стручна знања доказати и 10% вадијума од 5.500 фор. или у готовом новцу или пак у папирима од вредности положити; осим тога задржаће друштво од сваког посла 10 % као колаудацијону квоту до обавке колаудације. Планови и услови овог посла могу се од 2. окт. о. г. код кр. срезког уреда у Жабљу видити.

Нови Сад 15. (27.) септембра 1872.

Тителска конзорција за грађење насапа.

ПРОДАЈА КУЋЕ.

Долеподписати продаје из слободне руке своју кућу у Делиблату, на пијаци. са 6. соба, две кујне, велики ходник и добар подрум, са пространом авлијом и нуждним зградама. шупа, велика штала, ваљан магацин, кукурузар и чоковар; нуз то продаје 1. честицу од воденице, 670 □° баште до кућног плаца, 22 ланца и 525 □° ораће земље I. реда, и 3$^1/_2$ ланца ливаде. Ближа условија даје у Шимуновци

1—3 **Стева Ивачковић.**

ОБЈАВА.

Долеподписани продаје из слободне руке, са олакшицом своју кућу у темеринском сокаку, састојећу се из 1 великог дућана, 4. собе, 2 кујне, 1 подрум, магацин и два велика тавана за рану, чардак за кукурузе, велики обор за свиње, велика авлија, шупа, бунар са врло добром водом за пиће, и башта с воћем виноград с чардаклијама и 8. „лустхауза“. Боље украшена винограда не може бити. На кући је цимер „златан јелен“.

У Новом Саду 7. септ. 1872.

Петар Лаз. Дамјановић, у дунавском сокаку „код црне мачке“.

3—3

ОБЈАВА.

У књижари **Јосифа Фукса** у Новом Саду, могу се добити све врсте школских књига за реалке и нормалне школе, осим ти још ове овде назначене.

Сандићева „историја света“ нови век	90 н.
„ „ „ средњи век	90 н.
„ „ „ стари век	90 н.
Нинковићева срп. граматика	70 н.
Белингера земљопис, превео Гавриловић . . .	50 н.
Велики „Осмогласник“	1 ф. — „
Мали „	50 н.
Сандићева мађарско-српска граматика	50 н.
Ридлова и Мразова мађ.-српска граматика . .	50 н.
Илирско-немачки и нем.-илир. речник од Фрелиха	4 ф. — н.
Приповетке из св. писма	25 н.
Живот Јулија Агриколе	45 н.
Из Цицеронових дела	75 н.
„Како се чува здравље“	20 н.
Немачка читанка од Краске, сада тек у овој ђимназији уведена	2 ф. — н.

Осим тога чиним п. публику пажљивом на моје добро сортирано стовариште песловних књига, нужних у трговачкој радњи, и за деловође, као и на добру артију и мастило. Наручбине књига, новина, повремених списа ма у ком језику најбрже се извршују. —2

ОБЈАВА.

Који има вољу у рит бођански преко пута Вуковара састојећи се од 8000 јутара марву рогату, коње, свиње и овце пуштати по врло умереној цени, може се код надзиратеља у Вајски пријавити.

Мита Николић, закупник.

1—6

САМО

М. Р. СТОЈКОВИЋ

У НОВОМЕ САДУ,

ПРЕКО ПУТА ОД ЛЕБАРСКОГ СОКАКА,

ИМА УВЕК **велики избор најновији мушки шешира, лепи мушки ципела, бели, шарени и вунени кошуља, особито лепи поша, зимски шалова, плетмарама, кишобрана, сваке врсте марама за џеп од патиста, платна, и свиле, штапова, табакера, новчаника, и све галантеријске и друге врсте еспапа, што мушки потребују.** 4—12

НА ЗНАЊЕ!

Због наступајућих празника биће стовариште аљина Бернхарда Фишера у четвртак и петак затворено.

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА

ЛАЗАРА ГЕОРГИЈЕВИЋА

У ШИДУ,

потребује једног од млађи помоћника. 1—3

МАНУФАКТУРНА МЕШОВИТА ТРГОВИНА

А. МИЛАНКОВИЋА И СИНА

У ДАЉУ,

потребује једног способног помоћника, који говори српски немачки еи мађарски. 2—3

ЧАРДАК

врло згодан за кукурузе издаје се под кирију у ћурчијском сокаку.

Ко је вољан узети, нека се распита код **Јована Стефановића** ћурчије, у поменутом сокаку. 3—3

ДРВА БУКОВИ,

добри и јефтини за продају има по 14 фор. фат.

Добросав Миљковић, у дунавском сокаку „код Србијанца“.

1—3

ДО

100

БИЛИЈАРА

нови од 200 до 500 фор., а на којима се већ играло од 100 до 200 фор.

ВИШЕ СТОТИНА КЕО-ВА

од 1 фор. 50 нов. до 6 фор.

БИЛИЈАРСКИ КУГЛИ

и свију други ствари за билијар, може се свагда добити у стовариштy код

ЈОВАНА КНИЛА,

ц. кр. искључ. прив. билијара фабриканат Wien. Rossau, rothe Löwengasse Nr, 5.

3—6

Властник, и издаватељ др. Свет. Милетић. Одговорни уредник Јован Бошковић. Српска народна задружна штампарија.